

Dovodom četrdesetogodišnjice Korpusa narodne odbrane i Graničnih jedinica Jugoslavije

General pukovnik u penziji
VLADIMIR ŠČEKIĆ

S narodom na straži domovine

U avgustu 1944. godine situacija na savezničkim frontovima u Evropi i, u okviru toga, na našem ratištu, po Antihitlerovsku koaliciju razvijala se povoljnije nego ikada ranije, što je bio rezultat neizmjernih napora, žrtvovanja i pobjeda u bezmalo pet godina dugom ratu protiv fašističkih sila. Saveznici su, na Zapadu, oslobodili Pariz i pripremali ofanzivu na tzv. gotsku liniju; na južnom krilu istočnog fronta Crvena armija je, nakon zauzeća Bukurešta, nezadrživo prodirala Balkanom; na jugoistočnom evropskom vojištu Vermahtu je, na osnovu upravo izdate Hitlerove naredbe, preko našeg prostora predstojalo povlačenje Grupe armija »E« od pola miliona vojnika.

Na našem ratištu, u toku je bila priprema za prvu etapu završnih operacija za konačno oslobođenje zemlje, što je pratila odgovarajuća, izuzetno snažna, vojno-politička ofanziva na domaćem i, naročito, međunarodnom planu, koju je vodilo vođstvo revolucije sa utvrđenog i slobodarskog ostrva Visa. U toku je bio i prodor Operativne grupe divizija NOVJ u Srbiju, a pripremana je i operacija u kojoj je učestvovalo preko 120.000 boraca NOVJ, dejstvujući po glavnim komunikacijama, naročito dolinom Vardara, Morave i Save, radi otežavanja povlačenja i ukupnog položaja neprijatelja. U isto vrijeme, Vrhovni štab je usklađivao operacije i bojeve u svim krajevima zemlje, dok je Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije (NKOJ) vodio diplomatsku borbu za međunarodno priznanje nove Jugoslavije sa svim tekovinama trogodišnje borbe. A na te tekovine su tada narastale nemale snage iz zemlje i inostranstva.

Shvatajući opasnost od tih nasrtaja, koji su prijetili našem narodu i revoluciji, Tito je upravo u to vrijeme (od 6. do 14. avgusta 1944) razgovarao u Italiji sa komandantima anglo-američkih snaga u Sredozemlju i sa britanskim premijerom Vinstonom Čerčilom, a na Visu sa predstavnicima izbjegličke kraljevske vlade, odlučno braneći interese nove Jugoslavije. On je, u vezi s problemima zaštite tekovina trogodišnje borbe i revolucije, poručivao i prijateljima i neprijateljima: »Nema te sile koja bi nas spriječila da očuvamo tekovine naše revolucije«, da bi ubrzo, takođe na Visu, izrekao onu borbenu i dalekovidu parolu koja je i naša trajna politička odrednica i zavjet generacijama: »Tuđe nećemo — svoje ne damo!«

U takvim uslovima je maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, 15. avgusta 1944, potpisao naredbu o formiranju Korpusa narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ). Učinio je to u svojstvu Vrhovnog komandanta NOV i PO Jugoslavije i Povjerenika za narodnu odbranu. Time smo dobili jedan od devet korpusa NOVJ formiranih u toj ratnoj godini, istina specifičan po sastavu, a naročito po zadacima koje je dobio i izvršavao. Dosežući poslije rata brojno stanje od preko 120.000 boraca i starješina, svrstanih u devet divizija, to je bio sastav ne samo operativnog već i strategijskog značaja. On je neprekidno i odgovorno i u miru izvršavao svojevrzne i izuzetno složene i teške ratne zadatke.

Prvi komandant KNOJ-a bio je onda general-major Jovan Vukotić, a prvi politički komesar pukovnik Vlado Janić Capo, starješine koje će tim sastavom godinama i u najsloženijim uslovima uspješno komandovati.

U opširnom i preciznom Uputstvu za osnivanje i organizaciju KNOJ-a, kao cilj formiranja ovog krupnog i po namjeni specifičnog sastava navodi se »obezbjedjivanje pozadine Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i održavanje reda na oslobođenoj teritoriji«. U tom dokumentu su utanačeni i dugoročni zadaci KNOJ-a, kao što su: organizovanje reda i bezbjednosti u pozadini NOVJ; uništavanje četnika, ustaša, bjelogardista, raznih špijuna, diverzanata i drugih neprijatelja nove Jugoslavije na oslobođenoj teritoriji; obezbjeđenje centralnih organa vlasti; obezbjeđenje saobraćaja, raznih objekata i luka, obale i državne granice; izvršavanje zadataka Ozne u raznim operacijama, kao što su potjere, sprovođenje zarobljenika i slično.

Razlikujući se od strukture ostalih 17 korpusa NOVJ (formiranih od novembra 1942. do kraja 1944), KNOJ se stvarao na teritorijalnom principu i svojim jedinicama, od samostalnog bataljona do divizije, pokrivao cijelu Jugoslaviju. Sve njegove jedinice su, tako-

de, imale teritorijalna obilježja i formirane su u skladu sa veličinom oslobođene teritorije, aktivnošću neprijatelja i brojem i značajem objekata koje je trebalo obezbjeđivati. One su stvaralački primjenjivale partizanski način oružane borbe, najprisnije sarađujući sa narodom, braneći i produbljujući bratstvo i jedinstvo.

Korpus narodne odbrane od početka je bio sastavljen od divizija i samostalnih brigada i bataljona u koje su bili svrstani odabrani borci, mahom komunisti i skojevci, većinom dobri poznavaoци ljudi i teritorije i prisno povezani s narodom.

Formiranjem KNOJ-a sankcionisano je stanje u kome su u svim krajevima zemlje, uz po jednu diviziju narodne odbrane u Hrvatskoj i Sloveniji, u skladu sa razvojem vojne organizacije narodnooslobodilačkog pokreta i zavisno od specifičnosti uslova i potreba oslobodilačke borbe u našim današnjim republikama i pokrajinama, formirane jedinice bezbjednosti, odnosno narodne odbrane, koje su bile izraz potrebe za efikasnom zaštitom od subverzivnih i drugih djelatnosti okupatora, kvislinga i petokolonaša. Te jedinice su stvarane postupno, organizovano i planski, pod rukovodstvom Partije, da bi se kvalitativno i brojčano ojačavale i razgranavale uporedo i u skladu sa razvojem vojne organizacije revolucije, još od 1941. godine. Zadatak im je, u osnovi, bio jasan: zaštita stanovništva, organa narodne vlasti i vojno-političkih ustanova na oslobođenoj teritoriji od raznih i brojnih oblika neprijateljske subverzivne djelatnosti i obavljanje obavještajnih poslova. Ti zadaci su bili predviđeni još na istorijskom Majskom savjetovanju KPJ 1941. godine, a zatim i u direktivnim člancima objavljenim u »Proleteru«, prvim brojevima »Biltena« Glavnog štaba NOP odreda Jugoslavije i centralnog partijskog organa »Borba« iz »užičkog perioda«, na Vojno-političkom savjetovanju u Stolicama, u »Fočanskim propisima«, u odlukama Vrhovnog štaba o formiranju svog Obavještajnog odsjeka (novembar 1942) i Komisije za borbu protiv pete kolone (april 1943), a pogotovu u odluci Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije o osnivanju Odjeljenja za zaštitu naroda (Ozna) iz maja 1944. godine. U skladu s tim revolucionarnim aktima razvijala se i služba bezbjednosti, čime je ojačan ukupni sistem odbrane i očuvanja institucija nove Jugoslavije od svih, onda veoma brojnih, ratobornih i krajnje destruktivnih oblika ugrožavanja i podrivanja tekovina revolucionarne borbe.

Osnivanjem Ozne stvorena je jedinstvena služba bezbjednosti, po svom sastavu, namjeni i zadacima adekvatna potrebama te etape revolucije, sa jedinstvenim sadržajem i metodom rada, sa odgovarajućim organima u svim današnjim republikama i pokrajinama, potčinjena ratnoj revolucionarnoj vladi i u službi naroda.

Takav razvoj službe bezbjednosti pratilo je i formiranje jedinica narodne odbrane, koje su, zajedno sa partijskim i skojevskim organizacijama, organima narodne vlasti i teritorijalnim jedinicama, izvršavale zadatke iz domena zaštite. U Sloveniji je to bila Varnostno-obveščavalna služba Osvobodilne fronte (VOS), u Hrvatskoj bataljoni PPK (protiv pete kolone), u nekim krajevima Bosne i Hercegovini i Crne Gore narodna milicija, u Makedoniji partizanske straže itd. Nazivi tih jedinica bili su različiti zavisno od specifičnih uslova u kojima su izvršavale zadatke. To je bila razgranata mreža vodova, četa i bataljona koji su se povezivali na širem prostoru, da bi u maju 1944. postali jedinice Ozne, a ubrzo se pokazalo i nedovoljno brojni da bi zadovoljili rastuće potrebe. Zbog toga su formirane krupnije jedinice, uskoro i divizije, kao što su: Prva slovenačka divizija Vojske državne varnosti, stvorena na sjajnim tradicijama VOS-a, i Prva hrvatska divizija Vojske za zaštitu naroda, nastala na tradicijama desetak bataljona PPK. Do formiranja KNOJ-a te divizije i sve druge jedinice narodne odbrane širom zemlje djelovale su pod komandom glavnih štabova, da bi od tada djelovale jedinstveno, pod komandom Povjerenika za narodnu odbranu NKOJ-a, koji je njima rukovodio preko načelnika Ozne.

Na osnovu Uputstva za osnivanje i organizaciju KNOJ-a, u narednih nekoliko mjeseci formirane su nove jedinice, tako da je krajem rata Korpus imao sedam divizija, tri samostalne brigade i veći broj specijalnih jedinica. Tada je u sastavu KNOJ-a bilo: 138 bataljona, pet konjičkih divizija, šest željezničkih bataljona, više oklopnih vozova, kao i sve granične jedinice na kopnu i moru, auto-jedinice, jedinice veze itd. Nove divizije su, uglavnom, formirane do kraja 1944, i to: Treća (bosansko-hercegovačka), Četvrta (beogradska) Peta (srpska), Sedma (vojvođanska) i Osmu (makedonska) divizija, a samostalne brigade: Prva (crnogorska), Druga (sandžačka) i Treća (kosovsko-metohijska).

Pri formiranju ratnih jedinica KNOJ-a ponegdje su cijele jedinice NOVJ, nakon potrebne reorganizacije i selekcije ljudstva, preimenovane u jedinice »knojevaca najboljih boraca«, kako im je narod pjevao.

Postupno oslobađajući zemlju i zavisno od prostora na kome su, samostalno ili u sadejstvu sa operativnim jedinicama, djelovale — ove jedinice su, sem izvršavanja posebnih zadataka zaštite slobodne teritorije, vršile i graničnu službu, u uslovima kada je ratni vjor zbrisao i karaule i granične stubove i sva druga obilježja, tako da su nedostajali i osnovni uslovi za život i obavljanje službe. Uz to, jedinice KNOJ-a su se, prema razvoju situacije na djelovima ratišta,

mogle angažovati i za borbena dejstva na frontu, ali samo za vrijeme određene borbe i operacije, nakon čega bi se odmah vraćale u sastav Korpusa, svojim osnovnim obavezama, pokrivajući odgovarajuću teritoriju i samostalno izvodeći operacije čišćenja oslobođenih područja.

Jedinice KNOJ-a u ratu su imale značajnu ulogu i dale su izuzetno veliki doprinos pobjedi, naročito kad je riječ o čišćenju oslobođenih područja od ostataka neprijatelja, diverzanata i špijuna, i pomagale su i organima narodne vlasti u konsolidovanju života. Neposredno je veliki i njihov udio u operacijama ostalih, operativnih, jedinica NOVJ na frontu. U svim tim borbama knojevcu su ispoljili punu odgovornost, zavidnu vještinu u primjeni partizanske taktike, odlučnost i hrabrost, smisao za saradnju sa narodom, podnoseći i nenadoknadle žrtve.

Konačnim oslobođenjem zemlje za KNOJ nije prestao rat, već se nastavio u specifičnim uslovima. U saradnji sa organima državne bezbjednosti i Narodnom milicijom i uz pomoć naroda i društveno-političkih organizacija, Korpus narodne odbrane je bio osnovni činilac borbe i glavna snaga i narodna uzdanica za uništavanje kontra-revolucionarnih grupa i bandi ratnih zločinaca (ustaša, četnika, balista, križara i drugih) i stranih agentura u našoj zemlji. Isto tako, on je bio okosnica zaštite državne granice od akcija protiv nove socijalističke Jugoslavije koja je krenula putem obnove i izgradnje zemlje i konstruktivne saradnje sa svijetom. Koliko je to bio obiman, težak i svojevrsan zadatak, govori i podatak da je neprijateljskih jedinica — grupa okorelih ratnih zločinaca na tlu naše zemlje na kraju rata ostalo oko 8.000 i da je većina njih, u prvim poratnim godinama, sve do uništenja, počinila velika zlodjela.* Nasrćući na institucije nove države, organe njene vlasti, bezbjednosti i odbrane, te grupe su samo u 1946. godini izvršile preko 450 ubistava, a među poginulima je bio veliki broj knojevacu. No i pripadnici KNOJ-a su, zajedno sa svim činiocima bezbjednosti i zaštite, pomoću naroda, svojim smjelim akcijama brzo i značajno smanjivali broj tih bandi, izvodeći borbene akcije u svim, uglavnom najtežim uslovima. To je

* Svi broježani podaci o rezultatima angažovanja KNOJ-a i Graničnih jedinica Jugoslavije u prvoj poslijeratnoj deceniji na razbijanju neprijateljskih bandi i zaštiti tekovina revolucije i žrtvama koje su knojevcu i graničari podnijeli u tom svojevrsnom ratu poslije rata — dati su prema knjizi »Oružane snage Jugoslavije 1941—1981«, izdanje VIZ-a Beograd, 1982, prilog potpukovnika Petra Ciganovića »Korpus narodne odbrane i Granične jedinice Jugoslavije«, str. 234—248.

bilo, najčešće, van puteva i naselja, u danonoćnim potjerama i zasjedama, bez dovoljno hrane i bez odmora. Oni su djelovali smjelo i drsko, koristeći se bogatim partizanskim iskustvima, uvijek ofanzivno i odlučno, u sadejstvu sa Oznom i narodom. Naročito značajna je bila uloga KNOJ-a u razbijanju i potpunom uništavanju četnika Draže Mihailovića na prostoru između Drine i Sutjeske, u proljeće 1945. i u prvoj poslijeratnoj godini, kada su uništene i ustaške grupe Božidara Kavrana i Ljube Miloša. Hvatanjem vođa tih kontrarevolucionarnih pokreta i bandi, među kojima Draže Mihailovića i Ljube Miloša, zadat je presudan udarac tim snagama u zemlji, a KNOJ-u obezbijedilo priznanje cjelokupne domaće, pa i svjetske demokratske javnosti.

Do kraja 1947. godine KNOJ je izvršio glavne zadatke u vezi s likvidacijom kontrarevolucionarnih bandi u zemlji, tako da je širom zemlje ostalo znatno manje zločinačkih grupa. Zato je on po broju boraca i jedinica smanjen, efikasnije organizovan i bolje tehnički opremljen, osposobljen da pod nešto normalnijim, rekao bih mirnodopsko-ratnim, okolnostima obezbijedi državnu granicu brojne vitalne objekte, saobraćaj, zarobljeničke logore itd. Međutim, nije smanjena i njegova odgovornost za likvidaciju tih prorijeđenih ostataka bandi i zločinaca koje su nesmanjenom žestinom nasrtale na tekovine revolucionarne borbe, na sve što je pripadalo novoj Jugoslaviji. O obimu i žestini borbe KNOJ-a u poslijeratnim godinama svjedoče i podaci da su njegove jedinice u okršajima od oslobođenja zemlje do kraja 1947. ubile oko 27.000, ranile oko 3.000 i zarobile oko 86.000 ustaša, klerofašista, četnika, balista i raznih špijuna i diverzanata. U periodu od 1948. do 1951. godine u okršajima je ubijeno ili uhvaćeno i zarobljeno oko 36.000 pripadnika ustaških, križarskih, četničkih i balističkih bandi i njihovih jataka. U tim višegodišnjim poslijeratnim okršajima i oružanim obračunima sa ostacima fašističkih snaga, poginula su 1.104 knojevca, među kojima je bilo 86 oficira, 103 podoficira i 915 boraca. To je bio dostojan prilog KNOJ-a u čuvanju i odbrani tekovina revolucije i pobjedi nad domaćom i međunarodnom reakcijom.

Sredinom 1948. godine nad našu zemlju i tekovine svenarodne borbe, teritorijalni integritet, samostalan put izgradnje i sva druga bitna obilježja nove Jugoslavije, neočekivano i krajnje grubo nadnijela se nova opasnost. I njoj se — prije svih, po prirodi svojih zadataka — suprotstavio KNOJ, i ovog puta titovski odlučno. Riječ je o žestokim političkim, ekonomskim, pa i vojnim pritiscima staljinis-

tičkih snaga iz informbirovskih zemalja. Počele su i preko pet godina trajale, gotovo sa nesmanjenim intenzitetom, subverzivne akcije u zemlji i, pogotovu, na njenim granicama: pokušaji ilegalnog bjekstva pojedinaca i grupa onih koji su, opredijelivši se za Informbiro i Staljina, okrenuli leđa zemlji i revoluciji, ubacivanja u zemlju grupa špijuna i diverzanata, zatim brojne i najgrublje provokacije na našim granicama, itd.

U tom periodu, od 1948. do 1953. godine, bio sam politički komesar KNOJ-a i, tako, svjedok s koliko su rodoljublja, odgovornosti, smjelosti, samoodricanja, političke zrelosti i odanosti Partiji i Titu knojevcu u akcijama širom zemlje, a pogotovu na granicama, vršili svoje specifične ratne zadatke. Od njih se tražilo da budu hrabri, snalažljivi, da imaju smisao za saradnju sa narodom, da su mudri u odlučivanju, jer su svi ti elementi bili bitni za postizanje uspjeha. Posebno me plijenilo njegovanje divnog partizanskog drugarstva, solidarnosti, međusobnog povjerenja i vjere u pobjedu, te gvozdена disciplina mladih starješina i vojnika temeljena na svijesti o njenoj neophodnosti. Njih su sami uslovi puni opasnosti po život i odgovornosti pred narodom upućivali jednog na drugog, što je uz činjenicu da su bili birani ljudi, bilo objašnjenje za njihovu političku lucidnost u ponašanju, odlučivanju i čuvanju ugleda Jugoslavije, za sve njihove uspjehe i pobjede. Otuda sam se među njima osjećao kao u narodnooslobodilačkom ratu, među svojim drugovima proleterima, duboko vjerujući da će ti mladići izdržati ovaj teški rat nerava i oružja. Oni su vjerovali u Partiju, u Tita, u riječ i držanje ratnika, u pobjedu naše pravedne stvari, u čemu smo im pomagali kroz intenzivan partijsko-politički rad.

Naročito su me oduševljavali stamenost, dostojanstvo i razboritost mladih vojnika i starješina koji su, nastavljajući djelo ratnih knojevacа, sigurno čuvali granicu, i odlučnost naroda iz pograničnog pojasa da im pomogne, olakša veoma grubi, može se reći surovi život. Gotovo da nije bilo dana da u operativne dnevničke nismo upisivali nove, mahom oružane provokacije. Nije bilo razgovora sa graničarima, a da nam se ne požale kako se sa druge strane nišani i otvara vatra na naše karaule, osmatračnice i građane, vrše najrazličitiji i najgrublji prekršaji samo da bi se naši ljudi izazvali da reaguju istom mjerom. Oni su, ponekad, i gubili strpljenje. Nisu mogli sve to da razumiju i otrpe, ne shvatajući uvijek sa dovoljno širine našu argumentaciju da ne smijemo dopustiti da nas isprovociraju, jer to drugoj strani odgovara, to joj može biti izgovor pred sopstvenom, našom i svjetskom javnošću. Iskreno govoreći, i nama u najužem dijelu Komande KNOJ-a ti izazovi informbirovskih snaga su

već prevršili mjeru, pogotovu jer su često bili praćeni našim žrtvama. O tim provokacijama smo redovno i neposredno obavještavali naše političko rukovodstvo i lično Tita, koji je pokazivao izuzetno uvažavanje za hrabro držanje graničara i duboko ljudski je ožalio svaku žrtvu, ali je insistirao na revolucionarnom strpljenju i poštovanju odredaba međunarodnog prava. Tek kasnije će nam dozvoliti da se na vatru i uopšte oružane provokacije odgovara vatrom. Jer, mi smo bili na svome, branili smo naše, što je i elementarno ljudsko pravo i pitanje časti i dostojanstva naroda. Mi, dakle, ni kasnije nismo prvi počinjali, ali smo istom mjerom odgovarali, a provokacija je bilo znatno manje, ili su bile manje opasne. Ponavljala se i jedna paradoksalna situacija koja je svjedočila o onima koji su nasrtali na nas. Oni su duž granica postavljali minska polja, izgrađivali žičane mreže kroz koje su puštali struju visokog napona, podizali visoke i naizgled nesavladive prepreke, a njihovi građani su ih ipak savlađivali i bježali k nama.

Takvo, ne samo zategnuto već i nametnuto ratno stanje na našim granicama postepeno je počelo da popušta i postajalo je podnošljivije početkom 1954, što se, u mnogočemu, poklapalo sa fizičkim nestankom Staljina i odlaskom sa političke pozornice ljudi koji su bili nosioci politike s pozicija hegemonizma. Otpočeo je period postepene normalizacije odnosa koji je značajan impuls dobio potpisivanjem Beogradske deklaracije između vlada SSSR-a i SFRJ. Bio je to veoma krupan korak poslije šestogodišnje zategnutosti sa zemljama informbirovskog bloka u toku koje je, usmjeravano iz staljinističkih centara, izazvano gotovo 8.000 raznih graničnih incidenata i provokacija, u kojima je ubijeno 17, a ranjeno 36 naših graničara i znatno više građana iz pograničnog pojasa.

Početak popuštanja zategnutosti na granicama prema zemljama Informbiroa vremenski se poklapao sa potpunim likvidiranjem proustaških, pročetničkih i raznih drugih bandi u zemlji, čime je završen oružani obračun sa unutrašnjim neprijateljem, što je omogućavalo i korjenitu reorganizaciju KNOJ-a. Naredbom Vrhovnog komandanta od 31. marta 1953. ukinut je Korpus narodne odbrane, a njegova komanda preformirana je u Komandu Graničnih jedinica Jugoslavije. Od tada, evo preko tri decenije, postoje samo Granične jedinice kao sljedbenici sjajnih, i u ratu i u miru ratnih tradicija legendarnog KNOJ-a sa osnovnim zadatkom da u svim uslovima, u skladu sa zakonom i zajedno sa milionima građana iz pograničnog pojasa i jedinicama oružanih snaga, obezbijede granice SFRJ. U tom razdoblju one su, u mjeri normalizacije odnosa sa susjedima, otvaranjem naših granica, razvojem oružanih snaga i koncepcijom opštenarodne odbr-

ne, ali i materijalnim mogućnostima zemlje, više puta reorganizovane, što znači i smanjivane i modernizovane, sa ciljem da se dobije što efikasnija, racionalnija i savremenija vojna organizacija i zaštita državnih granica.

Prilika je da se istakne da su komandanti Graničnih jedinica Jugoslavije bile istaknute starješine naše revolucionarne vojske, generali: Gligo Mandić, Rudolf Primorac, Nikola Ljubičić, Pavle Ilić i Ratko Sofijanić.

Danas su Granične jedinice moderna i savremeno opremljena vojna organizacija, osposobljena da efikasno — prema Ustavu i Zakonu o prelasku državne granice i kretanju u graničnom pojasu — spriječava neovlašćeno prelaženje državne granice i povrijede granične linije. Ostvaruju to osloncem na radne ljude i građane, u čvrstoj saradnji sa organima unutrašnjih poslova, Milicijom, Carinom, štabovima i jedinicama Teritorijalne odbrane i Civilnom zaštitom. Svi ti subjekti odgovorno učestvuju u obezbjeđenju državne granice, u okviru jedinstvenih planova. Bez saradnje i udjela svakog od tih subjekata bilo bi neizvodljivo uspješno izvršenje potpunog obezbjeđenja granice — ni na liniji niti, naročito, po dubini. U stvari, čitavo naše surovo iskustvo o kome je ovdje bilo riječi, pa i oni primjeri sa minskim poljima, visokim zidovima i naelektrisanim žičanim mrežama kojima su se drugi zatvarali prema nama, pokazuje da je najbezbjednija ona granica koju čuva narod. Ili, drugačije rečeno, nema granične službe koja može fizičkim prisustvom i silom oružja da efikasno obezbijedi granice — ako nema pune pomoći i podrške naroda. A to što čuvaju i sa svim subjektima opštenarodne odbrane i društvene samozaštite brane najotvorenije granice u Evropi, što smo društvo koje se zalaže za razvijanje dobrih odnosa sa svim susjedima — naši graničari nikada i ni za trenutak nisu shvatili pravom na popuštanje sopstvene pažnje i budnosti. Naprotiv, oni su sve svoje vojničke obaveze ispunjavali i ispunjavaju knojevski odgovorno, stalno se za to stručno i politički pripremajući i osposobljavajući, svjesni da otvaranje granica olakšava građanima s obje strane legalan prelazak, a njima vršenje službe.

Naše granične jedinice opremljene su savremenim naoružanjem, motornim vozilima, sredstvima za održavanje veze, osmatranje, izviđanje i vođenje protivoklopne borbe. Na taj način su osposobljene ne samo da, zajedno sa svim subjektima odbrane i drugim društvenim činionicima u pograničnom području, izvršavaju brojne i složene zadatke iz domena obezbjeđenja granice i zaštite suvereniteta naše zajednice, nego i da se, istovremeno, uključuju i u zaštitu naših oružanih snaga od iznenađenja u taktičkom i operativnom smislu.

U ovakvim prilikama, pogotovo povodom jubileja KNOJ-a i Graničnih jedinica, kada se nekadašnji knojevac i graničar, sjeća svojih saboraca i vremena u kome su, uz najveća odricanja i žrtve, branili narod i tekovine revolucionarne borbe i socijalističke izgradnje od nasrtaja raznih neprijatelja — ništa prirodnije nego da se, bar za trenutak, ma pisao i za teorijski časopis oružanih snaga, prepusti emocijama. Neka to, na kraju, bude dopušteno i meni jer sam, sem dužnosti političkog komesara KNOJ-a u četiri teške godine Informbiroa, kasnije, od 1968. do 1972. godine, bio i komandant Graničnih jedinica Jugoslavije.

Kao odgovornu političku ličnost KNOJ-a, najdublje me se dojmila ona samoodgovornost i spremnost na žrtvovanje s kojima su starješine knojevcu, a pogotovo oni sa granica, prihvatili i nosili ogromnu vojničku i političku odgovornost i izvršavali, često i po život, opasne zadatke. Oni su, koliko i mi iz Komande, bili svjesni da su, u poređenju sa starješinama jedinica operativne armije, po nečem zaknuti. Mogla je tu biti riječ o prekomandi u veći i za život uslovniji garnizon, o školovanju djece, dobivanju kakvog-takvog stana, a pogotovu ličnom školovanju i polaganju ispita za čin, što znači i unapređivanju i napredovanju u službi. Međutim, oni nikad te lične probleme nisu stavljali ispred zajedničkih interesa. Oni su znali da je i operativna armija spremna za svaku slučajnost, da nikome u mladom društvu u datoj situaciji nije lako i da se svi lišavaju, pa su utoliko dostojanstvenije podnosili lične tegobe, bili spremni na žrtvovanje. Otuda je posve shvatljivo što su nešto kasnije mnogi od njih, kada se stanje na granicama normalizovalo i njihovo učešće u obezbjeđenju integriteta zemlje postalo manje neophodno, disciplinovano, svjesni upravo tog objektivnog zaostajanja u razvoju za ostalim starješinama, prihvatili nametnuto prijevremeno penzionisanje. Time su bitno i ne samo materijalno oštećeni. Zbog toga mislim da smo, kao društvo koje se gradi na humanim odnosima, ostali vječiti dužnici svim nekadašnjim starješinama KNOJ-a i Graničnih jedinica, pogotovu onoj kategoriji o kojoj ovdje govorim, a koja je znatno brojnija nego što se misli. Na žalost, tu se, retroaktivno, malo šta može popraviti u materijalnom pogledu, ali su zato mogućnosti za moralna priznanja gotovo bezgranične. Možda je za to obilježavanje ovog značajnog jubileja iz istorije naše revolucije prava, a možda je, zbog protoka vremena, i posljednja prilika. U svakom slučaju, knojevcu i graničaru znatno su više zaslužili od prigodnih članaka i nazdravičarskih sjećanja, mada su i ona potrebna. To tim prije jer su se u surovoj praksi potvrdili kao starješine i ljudi, što je mahom ostalo nepoznato, jer se, najčešće, mnogo toga nije moglo vidjeti, a

oni od toga nijesu pravili kapital. Oni su muški obavljali izuzetno odgovorne i složene zadatke u jednom prekretničkom razdoblju naše novije istorije, ostajući postojani na grudobranima sa kojih počinje odbrana domovine i čuva se obraz sopstvenog naroda, predstavljajući okosnicu pouzdanog prednjeg odreda našeg odbrambeno-zaštitnog sistema.

To su, sigurno, krupne riječi, rezervisane samo za najbolje, za prave izabranike i istinske miljenike naroda, kakvi su, svakako, bili pripadnici Korpusa narodne odbrane i Graničnih jedinica Jugoslavije. Oni su, svojim djelima, ušli u našu noviju istoriju, snažno svjedočeći o jednom vremenu i našim ljudima u njemu, ostajući mjera ljudskosti, revolucionarnog poštenja, rodoljublja i odgovornosti pred Partijom i narodom.